

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	Kaat Smulders	Datum	16 oktober 2020
Doorkiesnummer	14 030	Kenmerk	8053142
E-mail	k.smulders@utrecht.nl	Onderwerp	Inzichten en analyse ongeregelheden augustus
Bijlage(n)	3	Beleidsveld	Openbare Orde en Veiligheid

Geachte leden van de raad,

Van 14 tot en met 18 augustus jl. zorgden groepen jongeren en jongvolwassenen voor onrust en vernielingen in vier Utrechtse wijken. De gebeurtenissen volgden op vergelijkbare onrust in Den Haag en ook in andere steden was rond dezelfde dagen sprake van ongeregelheden. Op [15 augustus](#), [16 augustus](#) en [19 augustus](#) en op [3 september](#) hebben wij u schriftelijk geïnformeerd over de ongeregelheden in Utrecht. Tijdens de commissievergadering van [25 augustus](#) hebben wij aangegeven dat we bij u zouden terugkomen met een nadere duiding en analyse van de ongeregelheden. Op [6 oktober](#) presenteerden we u de eerste resultaten tijdens een collegebijeenkomst. Met deze brief informeren wij u schriftelijk over de uitkomsten en geven we u een doorkijk naar het vervolg. De presentatie die criminoloog Jeroen van den Broek op 6 oktober aan u heeft gegeven is in bijlage bij deze brief gevoegd.

Aanpak analyse

Kort na de gebeurtenissen in augustus zijn we een analyse gestart met als doel de rellen te duiden, bijvoorbeeld door zicht te krijgen op de beweegredenen van de betrokken personen en op de rol van social media.

Aan de basis van de analyse stond een inventarisatie van de feiten (i), aangevuld met inzichten vanuit beleid en wetenschap (ii). Ons college heeft gesprekken gevoerd op straat, in de wijk en in het stadskantoor met uiteenlopende gesprekspartners (iii). We hebben daarnaast een extern onderzoeksbureau gevraagd mee te kijken naar de gebeurtenissen door in korte tijd een groot aantal gesprekken op straat te voeren (iv). De weerslag van deze vier sporen vindt u in bijlage. Hieronder op hoofdlijnen een verslag van genoemde stappen (i) tot en met (iv).

Feiten- en bureauonderzoek

De ongeregelheden hadden plaats op 4 avonden in augustus: op vrijdagavond 14 augustus in Kanaleneiland, op 15 augustus in Overvecht, op 17 augustus in Zuilen en Hoograven en op 18 augustus in Ondiep en Kanaleneiland. Er was sprake van vuurwerk, vernielingen, stenen gooien, schreeuwen en uitdagen. In totaal waren circa 300 jongeren en jongvolwassenen betrokken. Vrijwel alle betrokkenen waren (jonge)man. In Ondiep ging het voornamelijk om Nederlandse betrokkenen. In

Datum 16 oktober 2020
Ons kenmerk 8053142

de andere wijken waren met name jongeren met een Marokkaans-Nederlandse achtergrond betrokken. Er zijn (peildatum 12 oktober) in totaal 72 mensen aangehouden inclusief de drie vloggers die een oproep via social media hadden gedaan om naar de wijken te komen. In totaal 53 personen zijn op de avonden zelf aangehouden, van wie 18 afkomstig van buiten Utrecht en 19 minderjarig. In de weken na de rellen konden door opsporingswerkzaamheden van de politie (camerabeelden) nog eens 19 jongens – allen afkomstig uit de wijk – worden aangehouden, van wie 15 personen minderjarig. De schade aan de openbare ruimte – dus exclusief schade aan privébezittingen – als gevolg van de ongeregelheden bedraagt circa € 15.000.

Inzichten vanuit literatuur / onderzoek zijn veelal verklarend. De gemiddelde leeftijd van de personen die zijn aangehouden behoort tot de categorie waarin de meeste geweldsmisdrijven voorkomen (piek 21-25 jaar). Dit wordt mede gerelateerd aan de mate waarin deze leeftijdsgroep consequenties van risicogedrag kan inschatten. Agressie onder jongeren en jongvolwassenen wordt gekoppeld aan vergroting van de eigen autonomie. Recent onderzoek naar het psychologische effect van corona toont aan dat jongeren zich moeilijker kunnen concentreren, zich meer vervelen, geïrriteerd kunnen raken, vaker nerveus zijn en zich meer zorgen maken sinds de uitbraak van het virus. Een uitgebreid overzicht van relevant onderzoek hebben wij in bijlage bij deze brief gevoegd.

Veldonderzoek

In de dagen tijdens en na de ongeregelheden hebben de loco-burgemeester en de burgemeester de betreffende wijken bezocht en bewoners, professionals, vrijwilligers en ondernemers ter plaatse gesproken. Van 31 augustus tot en met 10 september hebben wij 7 georganiseerde stadsgesprekken gevoerd met jongeren en jongvolwassenen, met ouders, met bondgenoten, met rolmodellen, met de politie, de buurtteams, het jongerenwerk en de Utrechtse sociaal makel organisatie en met 'cyberdeskundigen'. Bij een aantal van deze gesprekken waren enkele leden van uw raad aanwezig. Hieronder een impressie van de opbrengsten.

Veel informatie die we ophaalden gaat in op de vraag 'waarom nu?' en 'waarom hier'. De coronazomer heeft tot gevolg gehad dat veel van de betrokkenen hun vakantie thuis en in de wijk doorbrachten. Soms met verveling tot gevolg, de aanhoudende hitte speelde een rol en social media werden al maanden meer dan anders gebruikt. Verschillende keren werd het zomeraanbod van activiteiten georganiseerd door gemeente en instanties beperkt of onvoldoende genoemd. Vrijwel alle respondenten noemden de rellen in Den Haag als 'trigger' voor Utrecht (competitie / kopieerelement). Na de eerste avond in Kanaleneiland speelt ook concurrentiegedrag tussen wijken een rol, met een domino-effect tot gevolg. De oproep in social media door een (beperkt) aantal vloggers noemen respondenten een belangrijke oorzaak van de grote opkomst en de duur van de ongeregelheden; veel mensen zijn in korte tijd gemobiliseerd. Ook anti overheidssentimenten, die breder in de samenleving (en de wereld) aanwezig zijn, spelen volgens veel respondenten een rol. Sociaal-economische omstandigheden in toch al kwetsbare wijken en ervaren kansenongelijkheid waren regelmatig onderwerp van gesprek. Respondenten geven aan dat jongeren uit bijvoorbeeld Kanaleneiland en Overvecht hun achternaam als probleem zien bij het vinden van een stageplek. Tijdens verschillende gesprekken geven mensen aan te weten dat er wordt geïnvesteerd in hun wijk, maar dat zij niet ervaren betrokken te zijn of bereikt te worden met die investeringen.

Er wordt aan verschillende tafels waardering uitgesproken over de politie en instanties zoals jongerenwerk en buurtteams, maar ook regelmatig aangegeven dat het aanbod vanuit diverse loketten als versnipperd wordt ervaren. Over de vele wisselingen en beperkte inzet van wijkagenten zijn mensen kritisch. Het tekort aan politiecapaciteit is merkbaar in de wijken. In verschillende gesprekken wordt benoemd dat het aanbod van instanties niet altijd aansluit op de behoefte van de wijk. Een aantal keer passeert de notie dat Utrecht qua gemeentelijke en gerelateerde professionele inzet in buurt en wijk minder is 'meegekleurd' met de samenleving dan steden als Amsterdam en Rotterdam.

Los van het brede zorgaanbod, merken respondenten op dat er jongeren en jongvolwassenen zijn die al zo richting criminaliteit afglijden dan wel erin gezogen zijn, dat zij niet om hulp vragen. Ze zijn wars van de overheid. Het aanbod van instanties in de betrokken wijken richt zich op mensen die hulp zoeken en aankloppen bij de overheid. In de gesprekken werd de uitdaging benoemd om deze jongeren, vaak met LVB problematiek, te bereiken. De aantrekkelijkheid van drugscriminaliteit is voor deze doelgroep groot en de vraag is welke trigger nodig is om daarvan weg te blijven. De kracht van de wijk was in dat verband regelmatig onderwerp van gesprek. De inzet van 'rolmodellen', ervaringsdeskundigen, 'influencers' of 'credible messengers' werd vaker genoemd als een kansrijke manier om moeilijk bereikbare jongens, die makkelijk vatbaar zijn voor de stap naar criminaliteit, op een gezaghebbende manier te confronteren en op het juiste pad te houden.

Onderzoeksbureau Lokale Zaken verrijkte de opbrengst van de zeven stadsgesprekken met veldonderzoek in de betrokken wijken. De onderzoekers voerden 143 gesprekken op straat, in theehuizen en winkelcentra. Focus van de gesprekken lag op de beleving van de ongeregelde heden bij jongeren en volwassenen en op de rol van social media. In grote lijnen komen de resultaten overeen met de bevindingen uit de andere sporen. Zo omschrijven de onderzoekers de rellen als 'oproep-gedreven' (social media), 'locatie-gedreven' ('bekende' wijken) en 'competitiegedreven' (rellen Den Haag). Lokale Zaken onderscheidt acute/oppervlakkige oorzaken (corona, gebrek aan structuur en vakantie, vloggers met groot bereik) en fundamentele oorzaken (gevoel van achtergesteld zijn, kansongelijkheid) en stelt dat deze tezamen de kans op rellen bepalen. De onderzoekers bepleiten in hun aanbevelingen een 'moderne wijkaanpak' en investering in social media.

Eerste inzichten analyse

Aanvullend op de hiervoor geschetste sporen (i) tot en met (iv), buigen we ons in een vijfde spoor over de mogelijke betekenis van de uitkomsten voor onze inzet in de wijk (v). De gevoerde gesprekken hebben ons inzicht gegeven in de achtergrond van de ongeregelde heden maar leverden ook veel bijvangst. Wij gebruiken de komende maanden om preciezer te bepalen welke inzet we anders, meer of minder zouden kunnen richten in het verlengde van de analyse. Gegeven de opbrengsten van die analyse nemen we de volgende onderwerpen onder de loep:

- *Social media*

De impact van social media valt moeilijk te overschatten, ook in de aanpak van jeugdcriminaliteit. Tijdens de collegebijeenkomst van 6 oktober opende criminoloog Jeroen van den Broek zijn presentatie aan uw raad met de woorden "Wij zijn niet klaar met social media". Hij noemde social media 'zuurstof' voor de jongeren en daarmee integraal onderdeel van hun dagelijks leven. Hij pleitte voor een ketenbrede aanpak onder gemeentelijke regie en benadrukte het belang van 'halen en brengen'. Een voorbeeld van dat laatste is de actieve en effectieve manier waarop de gemeente in augustus deelde welke straf er kan staan op opruiing. Ons college wil onderzoeken wat er precies nodig is en hoe we onze eigen positie en die van onze partners verder kunnen versterken

- *Kracht van de wijk*

De 'kracht van de wijk' en de gewenste betrokkenheid van bewoners uit de buurten en gemeenschappen zelf komt uit de analyse naar voren als een kansrijke manier om de wijk te versterken. Zo lijkt de bemoeienis van gezaghebbende personen samen met professionals voorkomen te hebben dat jongeren elders in Utrecht ook gingen rellen. De vraag is of we de impact van acteurs, voetballers, coaches en ervaringsdeskundigen in de rol van 'influencers' kunnen vergroten om op die manier een groep jongeren die af dreigen te glijden in de criminaliteit te helpen patronen te doorbreken. De vraag is daarnaast wat de rol kan zijn van ervaringsdeskundigen, ofwel mensen die zich hebben ontworsteld aan criminaliteit. Zij zijn vaak de beste 'credible messengers' om jongeren te confronteren.

Burgemeester en wethouders

Datum 16 oktober 2020
Ons kenmerk 8053142

- *Meer verschil maken voor jongeren die (verder) dreigen af te glijden*

Veel jongeren en jongvolwassenen die kwetsbaar zijn, krijgen ondersteuning op school, via het jongerenwerk, bij de sportvereniging en vanuit hun eigen netwerk van ouders, burens en vrienden. Er lijkt ook sprake te zijn van een groep jongeren en jong volwassenen die al actief zijn in de criminaliteit dan wel vatbaar zijn om af te glijden. De vraag is hoe we grip krijgen op deze groep, door gerichte bundeling van krachten vanuit verschillende veiligheid- en zorgpartners inclusief onderwijs en werk en inkomen.

- *Ervaren ongelijkheid*

In de gesprekken is door een aantal respondenten aangegeven dat ze een kloof ervaren tussen de leefwereld van bewoners en instanties, en dat het aanbod versnipperd is. Daarbij is benoemd dat instanties onvoldoende representatief en te "wit" van samenstelling zijn. We nemen deze signalen serieus, want we vinden het hartstikke belangrijk dat ons aanbod makkelijk vindbaar en toegankelijk is en dat het aansluit bij de leefwereld van onze bewoners. Uit onze evaluaties van het aanbod van instanties blijkt vaak dat er een groot bereik is, juist in de genoemde wijken, en dat de waardering van betrokkenen en netwerkpartners van dit aanbod positief zijn. Des te belangrijker is het dat wij ons verdiepen op de signalen uit de gesprekken.

- *Controle openbare ruimte*

De suggestie dat criminelen de dienst uitmaken in bepaalde delen van de stad en de impact hiervan op kwetsbare en voor instanties moeilijk bereikbare jongeren, zoals vaker verwoord in gesprekken, vraagt om een nadere analyse. De oprukkende ondermijnende effecten van (drugs)criminaliteit in de wijken en de verleiding van het snelle drugsgeld op kwetsbare jongeren en jongvolwassen die soms weinig perspectief ervaren, is een verontrustende ontwikkeling.

Afsluitend

Met de opbrengst van de analyse van de ongeregelde heden in augustus wil ons college de gebeurtenissen duiden en zaken aanpakken en verbeteren. Na een verdiepingsslag langs de lijn van de hiervoor benoemde vijf aandachtspunten, komen wij nog dit jaar met conclusies en daaruit voortvloeiende acties.

Hoogachtend,

De secretaris

De burgemeester